

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 kwietnia 2015 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący	Sędzia SO Adam Bojko
Protokolant	Stażysta Marta Skulmowska

po rozpoznaniu w dniu 2 kwietnia 2015 roku w Piotrkowie Trybunalskim na rozprawie

sprawy z powództwa T. Z.

przeciwko C. Z.

o ochronę dóbr osobistych

I. nakazuje pozwanej C. Z., aby w terminie jednego miesiąca od daty uprawomocnienia się wyroku umieściła marmurową tablicę upamiętniającą zmarłych M. i J. małżonków Z., znajdującą się na grobie położonym na cmentarzu w miejscowości Ł., gmina Z., w miejscu jej pierwotnego usytuowania na istniejącym nagrobku, to jest w miejscu styku marmurowych płyt poziomych oraz marmurowego cokołu, na którym została umieszczona pionowa tablica pamiątkowa i zakazuje pozwanej dokonywania jakichkolwiek zmian położenia wymienionej tablicy oraz jej przysyłania jakimkolwiek elementami dekoracyjnymi nagrobka bądź upamiętniającymi osoby pochowane w grobie, w szczególności wazonami, kwiatami bądź zniczami;

II. oddała powództwo w pozostałej części;

III. zasądza od pozwanej C. Z. na rzecz powoda T. Z. kwotę 300 (trzysta) złotych tytułem zwrotu części kosztów procesu.

Dnia 09 lipca 2015r.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim

stwierdza, że niniejszy tytuł uprawnia do egzekucji

w zakresie pkt I i III oraz poleca wszystkim urzędom

oraz osobom, których to może dotyczyć aby

postanowienia tytułu niniejszego wykonały, a gdy

o to prawnie będą wezwane, udzieliły pomocy.

Orzeczenie podlega wykonaniu jako **prawomocne**.

Tytuł wykonawczy wydano wierzycielowi

T. Z. leg się nr PESEL

(...) przeciwko dłużnikowi

C. Z. leg. się nr PESEL

(...).

Sędzia Sądu Okręgowego

(R. L.

Sygn. akt I C 1650/14

UZASADNIENIE

Powód T. Z. w pozwie wniesionym przeciwko C. Z. zażądał nakazania pozwanej, aby umieściła na płycie pionowej nagrobka znajdującego się na grobie na cmentarzu parafialnym Parafii Św. W. w Ł. na swój koszt napisu zawierającego daty urodzenia i śmierci jego dziadków M. i J. małżonków Z. oraz ich fotografię z zachowaniem kolejności dat pochówku wszystkich osób pochowanych w grobie.

Uzasadniając zgłoszone roszczenie powód podał, że jego dziadkowie M. i J. małżonkowie Z. zostali pochowani w grobie położonym na cmentarzu parafialnym Parafii Św. W. w Ł. około 50 lat temu. Na ich grobie znajdował się pomnik lastrykowy wraz z umieszczonymi na jego płycie pionowej informacjami o dacie urodzenia i śmierci zmarłych. W 2009 r. w przedmiotowym grobie został pochowany mąż pozwanej Z. Z. (2), a następnie jej syn. Pozwana usnęła dotychczasowy nagrobek i wykonała nowy, na którym nie umieściła żadnej informacji o spoczywających w grobie małżonkach M. i J. małżonkach Z.. Dalej powód wskazał, że wspólnie z innymi krewnymi wykonał małą tabliczkę o wymiarach 44 cm x 33 cm, upamiętniającą zmarłych M. i J. małżonków Z. i ustawił na grobie. Tablica ta jest jednak systematycznie zasłaniana przez pozwaną kwiatami i zniczami, co uniemożliwia identyfikację osób spoczywających w grobie. Jako podstawę prawną roszczenia powód wskazał art. 23 k.c.

Pozwana C. Z. w odpowiedzi na pozew nie uznała powództwa i wniosła o jego oddalenie. Podniosła, że poprzedni nagrobek nie zawierał zdjęć osób pochowanych, był zaniedbany, dlatego za zgodą powoda i innych członków rodziny wspólnie z mężem zaczęła się opiekować grobem, aby w przyszłości wykorzystać go jako miejsce własnego pochówku. Po śmierci męża postawiła nowy pomnik, a po pochówku syna uiściła opłatę za grób. Powód umieścił na pomniku tabliczkę z danymi M. i J. małżonków Z., która w sposób dostateczny ich upamiętnia.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Na cmentarzu położonym w miejscowości Ł. znajduje się grób, w którym w 1961 r. został pochowany dziadek powoda J. Z. (1), a w 1973 r. babcia powoda M. Z.. Na grobie został wykonany nagrobek lastrykowy z pionową tablicą zawierającą informacje o osobach pochowanych w grobie. W dniu (...) syn M. i J. małżonków Z. – S. Z. uiścił zarządcy cmentarza Parafii św. W. w Ł. opłatę za grób w kwocie 20 000 zł. Grobem opiekowali się krewni zmarłych, w tym powód. W 2006 r. mąż pozwanej Z. Z. (2), będący synem S. Z., poinformował członków rodziny, w tym powoda, że po śmierci chciałby być pochowany w tym grobie. Nikt się temu nie sprzeciwił. Od tego czasu grobem opiekowała się pozwana i jej mąż. Z. Z. (2) zmarł 6 kwietnia 2009 r. i został pochowany w przedmiotowym grobie. Po śmierci męża pozwana rozebrała istniejący nagrobek i wykonała nagrobek granitowy z tablicą pionową, zawierającą następującą informację: „Ś.P. Z. Z. żył lat 67 zm. 6.04.2009”. W 2010 r. w grobie został pochowany syn pozwanej P. Z. (2), a na pionowej tablicy nagrobka została umieszczona dodatkowo następująca informacja „zg.śm.trag. P. żył lat 43 zm. 23.08.2010 Bóg sam wybrał czas” oraz zdjęcie zmarłego. Powód bezskutecznie domagał się od pozwanej umieszczenia na nowym nagrobku informacji o jego dziadkach spoczywających w grobie. Przed dniem 1.11.2010 r. powód umieścił na nagrobku tabliczkę o wymiarach 44 cm x 33 cm, wykonaną z tego samego granitu co nagrobek, zawierającą napis nawiązujący stylem i wielkością liter do napisów na tablicy pionowej o treści: „Ś.P. Z. J. (...) -1961 M. (...) -1973 P. Ich D.” oraz czarno –

białe zdjęcie J. i M. Z.. Tablica została umieszczona w górnej części nagrobka w miejscu stykania się marmurowych płyt poziomych oraz cokołu, na którym jest umieszczona pionowa tablica pamiątkowa. W pozwie wniesionym w dniu 19.01.2011 r. do Sądu Rejonowego w Bełchatowie C. Z. domagała się nakazania T. Z. usunięcia przedmiotowej tabliczki z nagrobka. Wyrokiem z dnia 26.05.2011 r. Sąd Rejonowy w Bełchatowie oddalił powództwo. Wyrok uprawomocnił się z dniem 25.06.2011 r. Ostatecznie pozwana przesunęła tablicę upamiętniającą dziadków powoda na skraj nagrobka w miejsce znajdujące się za granitowym wazonem na kwiaty i przytwierdziła ją tam na stałe. Wazon oraz umieszczone w nim kwiaty przesłaniają tablicę.

/dowód: pozew k. 2 akt I C 17/11 Sądu Rejonowego w Bełchatowie, wyrok ze stwierdzeniem prawomocności k. 32 akt I C 17/11 Sądu Rejonowego w Bełchatowie, fotografie nagrobka k. 12 akt I C 17/11 Sądu Rejonowego w Bełchatowie, k. 26, k. 46, zeznania świadków: K. W. protokół k. 50, adnotacje: 00:13:10 -00:27:05, J. Z. (2) protokół k. 50, adnotacje: 00:29:15 -00:38:05, R. K. protokół k. 50, adnotacje: 00:41:25 -00:51:20, zeznania powoda: protokół k. 33, adnotacje: 00:18:45 -00:38:00, protokół k. 50, adnotacje: 00:53:15 -01:02:30, zeznania pozwanego: protokół k. 33, adnotacje: 00:38:15 -00:59:55, protokół k. 50, adnotacje: 01:03:10 -01:10:40/

Pismem z dnia 20 sierpnia 2013 r. powód zażądał od pozwanej umieszczenia tablicy upamiętniającej J. i M. Z. w widocznym miejscu nagrobka poprzez jej przesunięcie do płyty środkowej.

/dowód: pismo powoda z 20.08.2013 r. k. 43, potwierdzenie doręczenia k 42/

Pozwana zarówno przed pogrzebem męża, jak i przed pogrzebem syna uiściła zarządcy cmentarza opłatę za pochowanie zwłok, a dodatkowo w dniu 4.11.2010 r. uiściła opłatę prolongacyjną na okres 20 lat.

/dowód: pokwitowanie k. 12 akt I C 17/11 Sądu Rejonowego w Bełchatowie, zaświadczenie Parafii Św. W. w Ł. k. 25, pokwitowanie k. 45/

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo w jest częściowo uzasadnione.

Powód żądał nakazania pozwanej dopełnienia czynności niezbędnej do usunięcia skutków naruszenia jego dobra osobistego w postaci kultu pamięci bliskich osób zmarłych to jest dziadków J. i M. małżonków Z..

Kult pamięci po osobie zmarłej nie został wymieniony w treści art. 23 k.c., jednak jego kwalifikacja jako jednego z dóbr osobistych jest od dawna utrwalona w orzecznictwie i piśmiennictwie. W kluczowym dla rozwoju koncepcji kultu pamięci po osobie zmarłej jako dobra osobistego wyroku z 12.7.1968 r. (I CR 252/68, OSNCPiUS 1970, Nr 1, poz. 18), Sąd Najwyższy uznał, że sfera uczuciowa związana z kultem pamięci osoby najbliższej stanowi przedmiot ochrony prawnej na podstawie art. 23 i 24 k.c. Wynikające z tego dobra prawo osoby bliskiej obejmuje uprawnienie do pochowania zwłok, ich przeniesienia lub ekshumacji, wybudowania nagrobka i ustalenia na nim napisu, odwiedzania i pielęgnacji grobu, odbywania ceremonii religijnych poświęconych osobie zmarłej, kontemplacji (por. wyroki SN z 7.7.2005 r., IV CK 42/05, niepubl., z 15.4.2004 r., IV CK 284/03, L. oraz z 29.9.2011 r., IV CSK 634/10, OSN 2012, Nr D, poz. 79). W wyroku z 29.9.2011 r. Sąd Najwyższy stwierdził, że kult pamięci osoby zmarłej, jako dobro osobiste, mimo samodzielności jurydycznej, występuje w powiązaniu z uczuciami żywionymi do zmarłego za jego życia i w powiązaniu z jego sytuacją życiową, również jako członka rodziny. Zakres tego prawa obejmuje uprawnienie do umieszczenia napisu na nagrobku. Przy czym napis na nagrobku, wyrażając pamięć o zmarłym i ból żyjących, może zatem nawiązywać do relacji rodzinnych zmarłego i żyjących.

Pod pojęciem "prawa do grobu" w orzecznictwie sądów i w doktrynie rozumie się różne uprawnienia umożliwiające osobom bliskim sprawowanie kultu pamięci zmarłych. Uprawnienia te mogą mieć charakter niemajątkowy i ściśle osobisty, związany ze sferą uczuć, ale mogą też mieć wymiar majątkowy. Stąd treść prawa do grobu określają zarówno elementy osobiste jak i majątkowe, które w zależności od konkretnej sytuacji podlegają ochronie według zasad przewidzianych w przepisach o ochronie dóbr osobistych albo na podstawie przepisów dotyczących praw

majątkowych. Jeżeli uprawniony powołuje się na naruszenie sfery jego indywidualnych odczuć związanych z kultuwowaniem pamięci o osobie zmarłej to przysługują mu roszczenia z art. 24 § 1 i 2 k.c. oraz art. 448 k.c. Jeśli domaga się ochrony prawa majątkowego, to jego roszczenia podlegają ocenie według treści przepisów regulujących określone stosunki majątkowe, właściwych ze względu na stan faktyczny wynikający z jego twierdzeń. Uiszczenie opłaty, o której mowa w art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (jedn. tekst: Dz.U. Nr 47 z 1972 r. poz. 298 ze zm.) jest tylko z jednym z wielu zachowań składających się na wykonywanie prawa do grobu. Brak uiszczenia takiej opłaty, a nawet brak dających się postrzeżać na zewnątrz oznak przywiązania do pamięci zmarłej osoby bliskiej nie musi świadczyć o braku wewnętrznych przeżyć związanych z kultem pamięci osoby zmarłej, czy ich wygaśnięciu (por. wyrok SN z 11.07.2002 r., II CKN 980/00, OSNC rok 2004, Nr 3, poz. 42).

Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego powód jest wnukiem J. i M. małżonków Z., którzy zostali pochowani w grobie znajdującym się na cmentarzu wyznaniowym położonym w miejscowości Ł.. W przedmiotowym grobie zostali również pochowani mąż pozwanej Z. Z. (2), będący bratem stryjczym powoda oraz syn pozwanej P. Z. (2). Pozwana wzniosła nowy nagrobek, nie zawierający żadnych napisów wyrażających pamięć o zmarłych J. i M. małżonków Z.. Powód bez wiedzy i zgody pozwanej umieścił na nagrobku granitową tablicę upamiętniającą zmarłych dziadków, którą pozwana przesunęła w inne miejsce, w następstwie czego tablicę przesłania granitowy wazon na kwiaty.

Uprawnienia majątkowe do przedmiotowego grobu przysługują pozwanej w związku z uiszczeniem opłaty na rzecz zarządcy cmentarza za pochowanie zwłok męża i syna, a następnie uiszczenie opłaty prolongacyjnej o której mowa w art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych. Powód uzasadniając zgłoszone roszczenie nie powołał się jednak na uprawnienia majątkowe do grobu, w którym spoczywają jego dziadkowie, ale na uprawnienia osobiste, związane ze sferą uczuć, podlegające ochronie na podstawie art. 24 § 1 i 2 k.c. Powoda i zmarłych J. i M. małżonków Z. łączyło bliskie pokrewieństwo. Nie było przy tym kwestionowane, że więzom rodzinnym między powodem i jego dziadkami towarzyszyła naturalna więź uczuciowa (poczucie bliskości), a w konsekwencji kult pamięci zmarłych dziadków jest elementem sfery uczuciowej powoda. W ramach kultuwowania pamięci zmarłych dziadków powód co do zasady ma prawo żądania umieszczenia na nagrobku napisów i zdjęć upamiętniających zmarłych. Wprawdzie umieszczenie fotografii zmarłego nie jest stosowaną powszechnie formą kultu pamięci zmarłych, ale pozwana również zastosowała taką formę kultu pamięci zmarłego syna. Jej zastrzeżenia przeciwko umieszczeniu na nagrobku fotografii zmarłych dziadków powoda nie mają żadnego racjonalnego uzasadnienia. Umieszczenie podobizn J. i M. małżonków Z. w ocenie Sądu nie narusza sfery dóbr osobistych pozwanej związanych z kultem pamięci po jej zmarłych bliskich pochowanych w grobie. Podobizny zmarłych dziadków powoda zostały utrwalone na niewielkim zdjęciu utrzymanym w biało-czarnej tonacji, a samo zdjęcie zostało umieszczone na przenośnej płycie granitowej o wymiarach 0,44 m x 0,33 m. Przedmiotowa płyta z pewnością nie jest dominującym elementem nagrobka, ale jego uzupełnieniem. Nawiązuje wyglądem oraz stylem i wielkością liter tworzących napisy do konstrukcji całego nagrobka, w efekcie czego jest właściwie wkomponowana w jego konstrukcję. Można nawet odnieść wrażenie, że tablica stanowiła element całościowej koncepcji architektonicznej nagrobka. Mimo istnienia tablicy, przeciętny obserwator będzie miał przeświadczenie, że przedmiotowy grób stanowi przede wszystkim miejsce spoczynku osób bliskich pozwanej. Taka forma upamiętnienia zmarłych dziadków powoda w żadnym razie nie powinna naruszać sfery uczuć pozwanej związanej z pamięcią o jej osobach bliskich, tym bardziej, że zarówno mąż powódki jak i jej syn byli spokrewnieni z J. i M. małżonkami Z..

Działanie pozwanej polegające na trwałym przesunięciu granitowej upamiętniającej zmarłych dziadków powoda w miejsce, w którym jest przesłonięta granitowym wazonem i umieszczanymi w nim kwiatami, stanowi naruszenie dóbr osobistych powoda, albowiem uniemożliwia kultuwowanie pamięci o osobach bliskich powodowi pochowanych w przedmiotowym grobie.

W przepisie art. 24 k.c. przyjęto konstrukcję domniemania bezprawności działania powodującego zagrożenie lub naruszenie dobra osobistego, co oznacza, iż na pozwanym sprawcy zagrożenia bądź naruszenia spoczywa ciężar udowodnienia okoliczności wyłączających bezprawność.

Pozwana nie powoływała się na jakiegokolwiek okoliczności wyłączające bezprawność jej zachowania polegającego na wkroczeniu w sferę dóbr osobistych powoda, a tym samym nie wzruszyła domniemania bezprawności podjętego działania.

Zgodnie z treścią art. 24 § 1 zdanie I i II k.c. osoba, której dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Treść żądania usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego powinna być dostosowana do charakteru i rodzaju naruszenia dobra osobistego (por. uchwała SN z 30.12.1971 r., III CZP 87/71, OSN 1972, Nr 6, poz. 104).

Żądanie pozwu zmierzające do nakazania pozwanej umieszczenia na pionowej płycie nagrobnej napisów i zdjęć upamiętniających jego zmarłych dziadków i to z zachowaniem kolejności pochówku nie jest konieczne do usunięcia skutków naruszenia jego dóbr osobistych, a zarazem mogłoby wkraczać w sferę uczuć pozwanej związanej z pamięcią o jej bliskich zmarłych pochowanych w grobie. Dla pozwanej M. i J. małżonkowie Z. są osobami obcymi, z którymi nie łączyły ją żadne więzi emocjonalne. Natomiast spoczywający w grobie jej mąż Z. Z. (2) oraz syn P. Z. (2), który zmarł tragicznie, byli jej najbliższymi krewnymi. Z kolei nie negując istnienia bliskiej więzi między powodem i jego dziadkami, z pewnością więź z dziadkami nie była nigdy najistotniejszą więzią rodzinną w życiu powoda. Stopień zażyłości i bliskości między stronami procesu i ich bliskimi spoczywającymi w grobie ma wpływ na intensywność kultu pamięci osób zmarłych. Z tego punktu widzenia to pozwana jest stroną kultywującą w większym zakresie pamięć swoich bliskich zmarłych pochowanych w grobie m. in. poprzez wzniesienie nowego nagrobka wykonanego z granitu, pielęgnowanie grobu, znacznie częstsze odwiedzanie grobu w celu odbywania ceremonii religijnych i kontemplacji. W takiej sytuacji wyeksponowanie na nagrobku zgodnie z żądaniem powoda napisów i zdjęć upamiętniających jego dziadków, będących dla pozwanej osobami obcymi, mogłoby ranić pamięć pozwanej o najbliższych jej osobach spoczywających w grobie, być dla niej źródłem dyskomfortu i utrudniać jej oddawanie się kontemplacji. Dostrzegając to sam powód, który po wzniesieniu nowego nagrobka domagał się od pozwanej umieszczenia napisów upamiętniających jego dziadków na cokole pomnika, a nie pionowej płycie nagrobnej, a ostatecznie umieścił na nagrobku niewielką tablicę granitową z napisami i zdjęciami kultywującymi pamięć dziadków. Po zmianie przez pozwaną miejsca usytuowania tej tablicy, powód w piśmie z dnia 20.08.2013 r. wzywał pozwaną do przesunięcia tablicy do płyty środkowej, czyli na poprzednie miejsce, nie domagał się natomiast uzupełniania napisów i zdjęć na pionowej płycie nagrobnej. Nie można również pomijać, że za zgodą bądź przy braku sprzeciwu powoda i pozostałych krewnych zmarłych J. i M. małżonków Z., pozwana oraz jej mąż zaopiekowali się przedmiotowym grobem z zamiarem wykorzystania go jako miejsca własnego pochówku, albowiem od pochowania w grobie dziadków powoda minęło już 25 lat. Pozwana bez przeszkód pochowała w grobie najpierw męża, a potem syna, który zmarł tragicznie. Była zatem zasadnie przekonana, że grób będzie przede wszystkim miejscem pochówku osób dla niej najbliższych. Ani powód, ani inni krewni zmarłych J. i M. małżonków Z., nigdy nie formułowali wobec pozwanej i jej męża warunków wykorzystania przedmiotowego grobu polegających na zachowaniu istniejącego nagrobka, czy też upamiętnienia w ten sam sposób wszystkich zmarłych pochowanych w grobie. Takie żądanie zgłoszone dopiero po pochowaniu przez pozwaną w grobie osób jej najbliższych i poniesieniu przez nią znacznych nakładów na wzniesie granitowego nagrobka, byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i nie może podlegać ochronie (art. 5 k.c.).

Przytoczone wyżej uwagi odnoszą się również do zgłoszonego przez powoda alternatywnego żądania nakazania pozwanej umieszczenia tablicy upamiętniającej zmarłych J. i M. małżonków Z. obok tablicy pionowej, w miejscu elementu nagrobka symbolizującego płonący znicz. Również tak sformułowana sankcja nie jest konieczna do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego powoda i jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Poza tym jej uwzględnienie prowadziłoby do istotnego naruszenia koncepcji całego nagrobka, eliminując jego najistotniejszy element dekoracyjny, stanowiący trwały symbol pamięci o osobach zmarłych spoczywających w grobie.

Właściwą czynnością potrzebną do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego powoda będzie nakazanie pozwanej umieszczenie granitowej tablicy upamiętniającej zmarłych J. i M. małżonków Z. w widocznym miejscu

nagrobka, to jest w miejscu jej pierwotnego usytuowania przez powoda i zakazanie pozwanej dokonywania zmian jej położenia oraz przesłaniania jakimikolwiek elementami dekoracyjnymi nagrobka bądź upamiętniającymi osoby pochowane w grobie, w szczególności wazonami, kwiatami i zniczami. W konsekwencji Sąd nałożył na pozwaną taki obowiązek, podzielając stanowisko doktryny, że uwzględnienie powództwa o ochronę dóbr osobistych poprzez zastosowanie innej sankcji niż żądana przez powoda w ramach sankcji przewidzianych w art. 24 § 1 k.c. nie stanowi naruszenia art. 321 k.p.c. (por. Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego pod red. K. Piaseckiego, Tom I, Wydawnictwo C.H.Beck, Legalis, art. 231, uwaga nr 19).

W pozostałym zakresie powództwo podlegało oddaleniu jako niezasadne.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 100 zdanie I k.p.c. w zw. z art. 98 § 1 k.p.c. dokonując ich stosunkowego rozdzielenia, albowiem zarówno żądanie powoda, jak i obrona pozwanej zostały uwzględnione częściowo. Niezbędne koszty procesu obejmują opłatę sądową od pozwu w kwocie 600 zł, która została poniesiona przez powoda. W konsekwencji w następstwie stosunkowego rozdzielenia kosztów należało włożyć na pozwaną obowiązek zwrotu powodowi połowy uiszczonej opłaty sądowej od pozwu w kwocie 300 zł.